

INGRESS

Utan ekonomisk tillväxt försämras miljön. Vår offentliga sjukvård och omsorg om barn och gamla blir svårare att finansiera om medborgarnas beskattningsbara inkomster står stilla. En ekonomi som inte växer är ett nollsummespel som riskerar att ta fram det sämsta hos människan. Den enes död blir den andres bröd, skriver välfärdsekonomen Henrik Jordahl vid IFN.

Medelsvenssons köpkraft står stilla sedan Göran Perssons tid

Citatet

”Så länge tillväxten är medioker ligger det exempelvis nära till hands att ta kostnaderna för den ökande flyktingmottagningen från något annat politiskt område. För närvarande handlar det om att skära ner biståndet.”

Sedan år 2007 har Sverige inte haft någon tillväxt i real BNP per capita. Det innebär att vårt ekonomiska välstånd inte har förändrats på sju år, när befolkning och priser har beaktats. Medelsvenssons köpkraft är densamma som när Socialdemokraternas partiledare hette Göran Persson och Folkpartiets hette Lars Leijonborg.

Den här stagnationen – frånvaron av ekonomisk tillväxt – kan betraktas ur flera perspektiv. I sin nya lärobok *Tillväxt* (Studentlitteratur), redogör författaren Klas Eklund, Senior Economist på SE-Banken, för varför den ekonomiska tillväxten är omistlig samtidigt som den är kontroversiell.

Det viktigaste först. Ekonomisk tillväxt är grunden för en önskvärd samhällsutveckling. För dagens svenskar ger tillväxt bättre bostäder, godare mat, roligare nöjen och ökad ekonomisk trygghet. I fattigare länder är tillväxt ännu viktigare än så.

För miljarder människor handlar det om mat för dagen, rent vatten, elektricitet, tillgång till sjukvård och mycket annat som vi svenskar knappt kan föreställa oss att vara utan. Genom snabb ekonomisk tillväxt i bland annat Kina och Indien har antalet människor som lever i absolut fattigdom

halverats sedan 1970-talet, samtidigt som jordens befolkning har fördubblats.

Tillväxt ger oss mycket mer än surfplattor och andra prylar. Det är enklare att avvara pengar till politiska projekt om det finns en växande kaka att ta av. Så länge tillväxten är medioker ligger det exempelvis nära till hands att ta kostnaderna för den ökande flyktingmottagningen från något annat politiskt område. För närvarande handlar det om att skära ner biståndet.

På samma sätt kommer offentlig vård och omsorg bli svåra att finansiera om de beskattningsbara inkomsterna står stilla. Även på privata marknader har tillväxten en moralisk dimension genom att skapa utrymme för ömsesidigt fördelaktiga samarbeten. En ekonomi som inte växer är ett nollsummespel som riskerar att ta fram det sämsta hos människan. Den enes död blir den andres bröd.

Tillväxten är alltså viktig, men har länge varit kontroversiell. Nationalekonomer och många andra tillväxtvänner har starka uppfattningar, men utmålas ofta som lite tråkiga i brist på riktigt starka känslor. Tillväxtens kritiker kan vara desto mer besjälade. Tillväxten har många baksidor, vilket brukar framhållas med stort eftertryck. Produktionen får inte bli ett överordnat samhällsmål så att vi arbetar för mycket på bekostnad av familj, tillfredsställelse och lycka. Tillväxt innebär högre ekonomisk aktivitet – vilket allt annat lika skadar miljön och riskerar att uttömma naturresurser. Jakten på tillväxt kan med de finansiella marknadernas hjälp sluta i kris och instabilitet.

Mycket av den här kritiken är missriktad. Tillväxt till varje pris är en halmdocka som lyser med sin frånvaro i vallöften och ekonomisk politik. Tillväxten är inget som planeras ovanifrån. Den är ett utfall av miljontals människors ekonomiska beslut. Därför är det svårt att hävda att vi arbetar för mycket. Vi arbetar för att kunna konsumera varor och tjänster.

Vem ska bestämma vilka varor och tjänster som är tillräckligt viktiga för att jobba ihop pengar till? Då och då kommer en allmän arbetstidsförkortning på tal. En sådan skulle innebära lägre inkomster, men bara för människor med fast arbetstid. Den växande gruppen av egenföretagare, deltidsanställda och personer med flexibla arbetstider skulle inte påverkas alls.

Färre arbetade timmar skulle få konsekvenser för offentliga åtaganden, bland annat skulle pensionerna minska. Vi arbetar i dagsläget inte ihjäl oss i Sverige. Medelarbetstiden ligger på knappt 1 600 timmar om året, ungefär 150 timmar under genomsnittet i andra västländer.

Den starkaste tillväxtkritiken har dock handlat om miljöproblem i den ökande produktionens spår. Genom historien har tekniska landvinningar som ångmaskinen och bilen haft en baksida i form av miljöförstöring. Ändå vore det fel att hävda att ekonomisk tillväxt och en bättre miljö står i motsatsförhållande till varandra. Tillväxt är nämligen inte ”more of the same”.

Långsiktig tillväxt drivs av teknisk utveckling och ökad produktivitet. Ångmaskinen har sedan länge spelat ut sin roll och elmotorer hävdar sig idag allt bättre på bilmarknaden. Miljön påverkas inte av total BNP utan av hur BNP är sammansatt. Mycket av produktionen i den allt större tjänstesektorn är relativt skonsam mot miljön. I BNP ingår också produktion av sådant som miljörening och förnybar energi, som bidrar till en bättre miljö.

Något som har varit särskilt förvånande för många är att jordens naturresurser inte verkar ta slut. I marknadsekonomin stiger priset på en naturresurs, till exempel olja, när den börjar bli knapp. Detta sätter igång flera processer som minskar knappheten: Lägre efterfrågan, sökande efter nya fyndigheter och strävande efter teknisk utveckling.

I en rapport med den talande titeln *Oljans ändlighet – Ett rörligt mål* beskriver Energimyndigheten hur miljöpessimister under 150 års tid oupphörligen har hävdats att oljan bara kommer att räcka 30 år framåt. Hittills har de inte fått rätt. Sedan rapporten utkom 2006 har det amerikanska oljeutbudet till och med ökat avsevärt genom så kallad ”fracking”.

Det senaste året har världsmarknadspriset på olja fallit dramatiskt; det råder ingen brist för närvarande. Allt detta ska inte tas till intäkt för att marknadsekonomin är oproblematiserad för miljön. Miljön påverkas kraftigt av marknadsprocesser som Kinas dramatiska urbanisering. Miljöproblemen är dock mer specifika än att handla om ekonomisk tillväxt. Vi svenskar har ingen anledning att fira de senaste årens ekonomiska stagnation som en miljöframgång.

Även om mycket av tillväxtkritiken är missriktad saknas det inte mörka moln på den svenska himlen. Att BNP per capita stått stilla sedan 2007 är inte det enda som oroar. Även den totala faktorproduktiviteten – ett mått på den tekniska utvecklingen – har stått stilla under samma period.

De bakomliggande förklaringar som Klas Eklund framhäver kastar mörka skuggor över framtiden. Sverige har en stor offentlig sektor och höga skatter. Byggsektorn är hårt reglerad. Vi har problem med innovationer och entreprenörskap; samma gamla exportföretag dominerar näringslivet.

Invandringen har förvisso bidragit till högre BNP, men endast genom att befolkningen blivit större.

BNP per capita påverkas istället negativt av invandringen så länge nya svenskar har svårt att få jobb. Skolans kvalitet har fallit jämfört med våra konkurrentländer. Den politiska iveren att ta tag i de här frågorna har under en längre tid varit begränsad. Det finns därför visst fog bakom oron för en lång och kall vinter med en kvardröjande ekonomisk stagnation.

HENRIK JORDAHL

Docent i nationalekonomi och programchef vid Institutet för Näringslivsforskning (IFN).